

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > ספר דעת תבונות 002 הקדמה ז-יא

ספר דעת תבונות 002 הקדמה ז-יא

(ז) אמרה הנשמה: המסיבות הגדולות המתהפכות בעולם המראות תמיד לכאורה הפך ההשגחה ח"ו, כל שכן שאין הסברא רואה סוף הענינים להיכן הם מגיעים, מה רוצה האדון ב"ה בבריותיו, ולמה הוא מנהלם, ומה אחרית כל אלה; כי מעשי ה' ית' נראה בהם רוחב כל כך גדול שאין שום לב מכיל אותם. והייתי רוצה שתלמדני דרך ישרה להבין יושר הענינים האלה, מבלתי נטות ימין ושמאל.

הנקודה של התמיהה שנתעוררה בדבריה של הנשמה שמציאות הבריאה יש בה ריבוי גדול מאד של נבראים, ושל פרטים. יש כשמונה מיליארד בני אדם, אם ננסה לחשוב לרגע אחד כמה מעשים נעשים ברגע אחד בעולם, כמה דיבורים מדברים ברגע אחד בעולם, כמה מחשבות חושבים ברגע אחד בעולם. דוגמא של דיבורים, כמה דיבורים שנמצאים ברגע אחד בעולם הם דברי תורה, או דברי קדושה, רוב רובם של בני"א, שמונה מיליארד, דיבוריהם דברי בטלה מוחלטים, ומתוך זה האחוז הקטן של היהודים, ובתוך היהודים כמה מדברים דברי תורה בכל רגע. מה יוצא מתוך כל הדיבורים הללו שמדברים בכל רגע בעולם, אנו נוקטים דיבורים כדוגמא.

כל אדם כמה מדבר כל יום, ידוע שהחפץ חיים מנה שאפשר לדבר מאתיים מילים בדקה, א"כ בני אדם ממוצעים כמה דיבורים הם מדברים ביום, אלפים, עשרות אלפים. כל זה נכפיל בכל מעשי בני האדם, הכל עומד כתמיהה רבתית גדולה מאד, מה הצורך בכל אותם מעשים. מעשי המצוות והקדושה אנו מבינים, אבל מה הצורך בכל אותם מעשים, בכל אותם דיבורים, בכל אותם מחשבות, מה יוצא מכל מהלך פני הדברים הללו.

ויתר על כן כל זה רק של האדם, יש הרי בעלי חיים, מה יוצא מכל מיליארדי מיליארדים בעלי חיים שיש בעולם, מכל סוגי בעלי החיים שנתבארו בספר ויקרא שקיימים, מה התכלית של כולם. מיני הצמחים שיש, והדומם שיש, מהי תכלית כל הבריאה כולה.

טבע בני אדם הרי שיש להם מידה הנקראת סקרנות, הם הולכים ברחוב ופתאום רואים קבוצה של בני אדם מתגודדים והולכים לראות מה קורה שם, לאן הסקרנות האמיתית צריכה להיות מופנת, שם זו סקרנות של בטלה, מאי נפק"מ מה קורה שם, וכי הוא איזה רופא מומחה שבא לבדוק אם יש פיקוח נפש וצריך לעזור, עבור מה הוא הולך לבדוק מה שקורה. הסקרנות האמיתית שבנפש לצורך מה הקב"ה בראה, הוא לא בראה רק מחמת שזו מידה רעה שצריך לבטלה, ודאי שחלק זה נכון, אלא הוא ברא אותה לצורך כל שהאדם באמת יתבונן בבריאה, שיתחיל להסתקרן, מה קורה כאן, מה המהות כאן. מה סובב את כל מציאות העולם מימות בריאת עולם שהקב"ה ברא. לשון החזו"א הידוע בתחילת ספרו אמונה ובטחון, שאם יש לאדם שעת השקט חופשי מרעבון תאווני ומתחיל להתבונן מה שקורה בבריאה, פתאום הוא מתחיל להשתומם, זו השתוממות של שכל, תשוקת השכל להבין, והשתוממות של הלב שרוצה להכיר, להרגיש, לתפוס, את כל מה שקורה כאן.

הבסיס של אותה תמיהה, אם היא מתחילה להתעורר בנפשו של האדם, הוא כבר נמצא בשלב הראשון שעליו דיבר כאן

הדעת תבונות, לנשמה יש כמיהה להבין ולקלוט את כל מהלך פני הדברים שבורא עולם מנהיג את כלל כל העולם כולו, את כלל כל מציאות הבריאה, מימות עולם ועד אחריתה, תחיית המתים ולאחר מכן אלף השביעי ושאר הזמנים שישנם, מה יש כאן.

ח) אמר השכל: אבל יש בכאן דברים קשים ועמוקים מאד, כגון: צדיק ורע לו, רשע וטוב, שנתקשו על גדולי החכמים והנביאים, ואפילו למעשה רבנו ע"ה, שאי אפשר להשיגם.

את השאלה של צדיק ורע לו רשע וטוב לו, מי הראשון שלכאורה מפורש ששאל, כמו שמביאה הגמ' במסכת ברכות דף ז' שזו שאלתו של משה רבינו. משה רבינו שעליו נאמר "זכרו תורת משה עבדי", התורה נקראת על שמו, הייתה לו שאלה של צדיק ורע רשע וטוב לו, כלומר, הוא מבקש מהקב"ה לדעת, "הודעיני נא את דרכך", לדעת את דרכי ה' יתברך שמו. משה רבינו זה לא רק משה קיבל תורה מסיני, חמשה חומשי תורה, תנ"ך, משנה, גמרא, ושאר כל חלקי תורה. משה רבינו כביכול, אין לנו השגה בו, אבל מה שנתפרש בדברי חז"ל, הוא מתבונן להבין את דרכי ה' יתברך, וזהו חלק מחלקי התורה שהיא שורש הכרת הבורא, "אנכי ה' אלוקיך", זו תחילה של מעמד הר סיני, הכרה במי שאמר והיה עולם.

השאלות הללו שבהם אנו עוסקים, זה לא כמה פילוסופים יוונים שהביא הרמב"ם במורה נבוכים שיש להם שאלות והרמב"ם משיב לאותם נבוכים, זה לא חלקנו השתא לעסוק בזה כלל. אנו עוסקים בשאלות היסודיות שעסקו בהם גדולי עולם, גדולי החכמים והנביאים כלשון הרמח"ל, והשורש לכולם, הוא משה רבינו. אם משה רבינו עסק בשאלות הללו, צאי לך בעקבי הצאן, אנו הולכים אחריהם, אחרי גדולי החכמים והנביאים, ואחרי משה רבינו, ומתבוננים בדברים הללו להבין.

ט) אמרה הנשמה: הפרטים שלא אוכל להבין - הנה אני. אך שהכללים לפחות יהיו בידי ישרים, שאדע על כל פנים עצה וסברא ישרה בכל רוחב הדברים האלה. ואז מה שלא תשיגו ידיעתי - אומר לעצמי: לא עליך המלאכה לגמור.

כאן מונח היסוד של הדברים שהתחילו להתבאר בפעם הקודמת, האם יש מישהו מאיתנו שיכול לדעת את כל התורה כולה, האם יש כזה מושג לדעת את כל התורה כולה, יש גמ' ידועה במסכת מנחות בדף צ"ט, שאל בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל, אני הוא שלמדתי את כל התורה כולה, מהו שאלמד חכמת יונית, מה זה כל התורה כולה. אבל אפילו אם יש את כל התורה כולה בלי שאנו מבינים את ההגדרה שלה, בודאי הרי התורה ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים, אין לה קץ. אז יבוא האדם ויאמר, האם אני יכול לדעת את כל התורה כולה, לא, אז אני לא יתחיל. הרי אי אפשר לדעת את כל התורה כולה, אפילו אם הוא יודע את כל הגמ' בבלי, ירושלמי, ספרי, ספרא, תוספתא, מכילתא דרשב"י, אותיות דר' עקיבא, וכל המסכתות הקטנות ועוד ועוד, הרי זה רק הבסיס, ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים זה כל גילויי התורה השלמה. אז יבוא ויאמר האדם, אם אני לא יכול להשיג את הכל אזי אני לא ילמד כלום. מהי התשובה הברורה שכל אחד מאיתנו מבין, על זה אמרה המשנה באבות, לא עליך המלאכה לגמור ואי אתה רשאי להיבטל ממנה. כל אשר בכחך עשה, כל אחד לפי כוחותיו שהקב"ה נתן לו.

זה נאמר בחלקי ידיעת כל התורה כולה, עכשיו בסוגיית האמונה, האם אפשר להבין את דרכי הנהגת הבורא יתברך שמו בשלמות, התשובה הברורה היא, כמו שאמר כאן הרמח"ל מקודם, אי אפשר להשיגם בשלמות, בשלמות אי אפשר להשיג. אזי נטיית רוב בני האדם, אם אי אפשר להבין את הנהגת הקב"ה בעולם אז לא צריך להבין כלום. אנו מאמינים בני מאמינים, הנהגת הקב"ה אמת ופעולתו אמת, הרינו מאמינים בכל הנהגה. זו מעין הדוגמה שהזכרנו קודם, אם אנחנו לא יכולים להשיג את כל התורה כולה אז לא נתחיל ללמוד, נאמין שכל תורת משה רבינו אמת, נחזור כל בוקר על הי"ג עיקרים, תורת משה רבינו אמת, נתקבלה מן השמים, וכי לא נפתח ספר, ודאי שלא. אלא כל אשר בכחך עשה, ואי אתה רשאי להיבטל ממנה, לא עליך המלאכה לגמור.

ולפי זה בהגבלה לחלקי האמונה, שעל זה נבנה ספר דעת תבונות, שבנוי על שאלתו של משה רבינו עצמו, צדיק ורע לו רשע

וטוב לו, הגדרת הדברים כך - כל אדם ואדם מחוייב להשיג את דרכי הנהגת הבורא יתברך שמו לפי מדרגתו שלו מה שהוא יכול להשיג, אבל לא עליך המלאכה לגמור, כי אי אפשר לגמור אותה, ומאותו מקום שהאדם לא יכול להשיג, כאן חלה מצוות האמונה להאמין גם בדבר שאנו לא משיגים. אבל עד אותו מקום שהשכל יכול להבין, אדם לא עושה לו רב ומסתלק מן הספק, הוא לא לומד גמ', לא לומד שלחן ערוך, כל דבר הוא שואל את הרב. מה לכתחילה הוא צריך לעשות, ללמוד את הסוגיות עד מקום שידו מגעת, ובמפלא ממך וקמת ועלית אל המקום, הוא הולך לשאול את החכם.

מישהו נכנס לרב אלישיב זצ"ל לפני שלושים שנה, אחרי שנכנסו אליו שורה של אנשים, והוא אמר לו שזו השאלה הראשונה היום שלא כתובה מפורש במשנה ברורה להלכה, כל מי ששאל עד עכשיו זה פשוט עצלנים שאין להם כח לחפש, אתה שואל שאלה שלא כתובה שצריכה שיקול דעת. יותר מהר לאדם ללכת לרב אלישיב מאשר לפתוח משנה ברורה ולחפש בסימנים שהוא לא יודע היכן למצוא את התשובה שהוא מחפש, זו שאלה של עצלנות, חוסר יגיעה. ואיך היא הצורה אמיתית, עד מקום שיד שכלו של האדם מגעת הוא מתבונן, ממקום שכבר צריך שיקול יותר רחב, שצריך היקף של ידיעות התורה שאין לו, כמובן שהוא חייב ללכת לשאול. אבל עד מקום ששכלו מגעת הוא חייב להתבונן בדברים לבד. ומי שהולך לשאול רב יותר מידי שאלות, זה לא תמיד נובע למעליותא, הרב שך אמר שלכאורה אפשר דרא שאנשים הולכים לשאול הרבה מאד שאלות את הרבנים, הוא אמר שזה צד אחד של המטבע, צד שני של המטבע, בני אדם לא רוצים להתאמץ לבדוק לבד שום דבר אז הם מיד הולכים לשאול. מהי היא הצורה האמיתית, האדם מגיע לחכם אחרי שהוא בדק את הדבר עד מקום שיד שכלו מגעת, והוא מעמיד את הצדדים שיש לו לחכם, והוא באמת יורה בו לבסוף מה לעשות. אבל הוא לא שואל שאלה - הרב מותר או אסור, מה הצדדים להיתר ומהם הצדדים לאיסור, ובדר"כ אם הוא לא בודק את הצדדים הוא גם לא יספר את המקרה באופן הנכון כי הוא איננו מבין את צדדי השאלה.

צורת החיים האמיתית, שזו הדרך שהונחל כאן בספר דעת תבונות, שעבודת האדם להתבונן בענייני האמונה עד מקום שיד שכלו מגעת. עוד פעם נחזור, לא בחקירות של הלמה כמו שנתבאר לעיל, אלא בדרכי הנהגת הבורא יתברך שמו שמנהיג את עולמו, ומכאן ואילך כל אחד לפי מדרגתו שלו, שהגיע למקום שאליו יכול להגיע, שם מצוות האמונה להאמין גם בדבר שלא מבינים כלל וכלל מעיקרא, וזו עומק שלימות מצוות האמונה. א"כ שלמות מדרגת האמונה באיזה אופן בנויה, להבין עד היכן שמבינים, ומכאן ואילך להאמין באמונה שלמה בבורא יתברך שמו.

(אמר השכל: זה ודאי, שהקב"ה הקים עולמו על המפשט, ומנהגו במפשט ישר ונאמן; וזה הדבר תראי אותו ברור בלי שום ספק, וכמו שהעיד הרועה הנאמן (דברים לב, ד) "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עול, צדיק וישר הוא".

מה כתוב כאן, הקב"ה הקים את עולמו על ההנהגה שנקראת "משפט". אנו נמצאים בימי אלול, הכנה לימי ראש השנה. מהו ראש השנה, מלכויות - שתמליכוני עליכם, זכרונות - שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה, בשופר. ועיקר עבודת היום מהי, מלכויות, שתמליכוני עליכם, זהו מטבע הברכה שאומרים בכל חלקי התפלה. המלכויות שמתגלים בראש השנה זה השורש, ומהי התולדה של זה, מלך במשפט יעמיד ארץ. יום הדין שהקב"ה דן את כל באי עולם, מאיזה דין הוא דן את כל באי עולם, לא מדין בית דין, אלא מלך במשפט יעמיד ארץ. לכן שלבי העבודה מה הם, שלב ראשון תמליכוני עליכם, המלכת הקב"ה, ומכח מה שהמלכנו אותו למלך, מלך במשפט יעמיד ארץ.

העבודה של האדם לפי זה כהכנה לראש השנה, שלב ראשון להכין את עצמו להמליך את הקב"ה למלך, תמליכוני עליכם. אבל השלב השני, הוא להבין את דרכי המשפט. דיברתי אתמול בלילה עם הבן שלי מהישיבה, בישיבת פונוביז', המשגיח מסר שם שיחה, ואמר שהכנה לראש השנה זה ללמוד דעת תבונות עד האות מ'. הוא אמר לי שרוב הבחורים הסתכלו על המשגיח כאילו שהוא אמר מדרש פליאה, מה שייכות לראש השנה ללמוד דעת תבונות עד אות מ', אבל הוא הסביר את דבריו, הוא אמר שההכנה הראשונה זה הכנה למלכויות, אבל ההכנה השניה היא למשפט, אדם צריך להבין את דרכי המשפט שהקב"ה שופט. האם אפשר להבין את דרכי המשפט שהקב"ה שופט בשלימות, לא, הרי ידועים דברי הרמב"ם שהמשפט הוא במחשבת א-ל דעות, אי אפשר להבין את המשפט בשלמות. אבל משל למה הדבר דומה, האדם ניגש למשפט בשר ודם, האם הוא מכין את עצמו למשפט, או שהוא מגיע למשפט בלי שהוא יודע כלל מהם הצדדים, מה האופנים, הוא לא יודע שום דבר שהוא הולך לטעון, אלא נופל לשם בעלמא, ודאי שלא. הוא מכין את עצמו מה צדדי נקודת הנידון, מהם צדדי הטענה, וכיצד הדין כאן מתנהל. יתר על כן יש כאלו שבאים לבדוק את דעת השופטים, הם כבר יודעים מראש, הדין ההוא נוטה לכך, וזה נוטה לכך, אצלו צריך לומר כך ואצלו כך, וכן על זה הדרך. חלק מההכנה לימי הדין זה להבין את דרכי המשפט שהקב"ה

שופט את עולמו, מלך במשפט יעמיד ארץ, דרכי ההנהגה שהקב"ה מנהיג את עולמו בדרכי המשפט.

יתבאר כאן עכשיו בדעת תבונות עד אות מ' בתחילתו, מה הם דרכי המשפט שהקב"ה מנהיג את עולמו, זה נאמר בפרט כהכנה לראש השנה, אבל כהבנה היסודית של מהלך החיים של האדם בכל ימי חייו כאן בעוה"ז ובעוה"ב, להבין את דרכי ההנהגה שהקב"ה מנהיג את עולמו.

ומה הם דרכי ההנהגה - "הצור תמים פועלו כי כל דרכיו משפט", זה השלב הראשון, משפט זה דבר הרי שהשכל יכול להבינו, אבל האם אפשר להבינו בשלימות, כמו שנתבאר אי אפשר להבינו בשלימות, זהו הסיפא דקרא שבו נאמר "א-ל אמונה ואין עול, צדיק וישר הוא", החלק של המשפט באמת מושג, זהו שופטים ושוטרים תתן לך, פרשת משפטים, גם גוים נצטוו הרי בדינים, בדבר שהשכל מחייבו, כמ"ש ר' ניסים גאון בהקדמה לש"ס כידוע. אבל המשפט לא מושג בשלימות, לכן רישא דקרא נאמר הצור תמים פועלו כי כל דרכיו משפט, אבל זה החלק המושג, ומכאן ואילך למעלה מכך נאמר, א-ל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא. זו היא עבודתנו, להגיע למקום שיד שכלנו של כל אחד מאיתנו מגיע, ומשם ואילך האמונה להאמין גם בדבר שאנחנו לא מבינים, מאמינים בני מאמינים בו יתברך שמו.

יא) אמרה הנשמה: יושר המפשט הזה ועומק העצה השלמה הזאת שזכרת, הוא מה שאני חפצה לשמוע ממך באר היטב, דבר על בוריו.

עד כאן זה השלב הראשון של ספר דעת תבונות, הוא בא לבאר את דרכי ההנהגה שהקב"ה מנהיג את עולמו. יתבאר בס"ד בהרחבה מהלך הדברים לאורך הספר, אבל יסוד הספר נבנה לבאר ולהעמיד את דרכי ההנהגה שהקב"ה מנהיג את עולמו.

כאן השכל מתחיל להסביר את יסודי החיים. עכשיו צריך להבין, ספר דעת תבונות עוסק לבאר את היסודות הברורים שכל אדם באשר הוא אדם ישראלי, חייב לדעת את יסודי האמונה שמתבארים כאן בדברי הרמח"ל, לא מדובר כאן על תוספת חידושים עליונים שרואים ליחידים בלבד, הוא מתחיל להסביר את יסודי האמונה שנצרכים לכל אדם בכלל, ולבן תורה בפרט, להבין אותם על בוריים. מתחילים בס"ד, עד כאן היה שלב צורך הבירור, אנו מקויים שמי שיושב כאן, רובם ככולם, שלפחות יתעורר משהו בנפש שמשותק הן בשכל והן בהרגשת הלב, להתחיל לברר את החיים האמיתיים, כשם שמשה רבינו בירר כמו שהוזכר כאן שאלתו של משה רבינו, לא רק ללמוד את הדברים מתוך מצוות תלמוד תורה, או מכח פחד של עונש גיהנום, אלא התעוררות אמיתית פנימית, שיש השתוקקות, ולו מעט, הן השתוקקות של שכל, והן השתוקקות של לב, להבין את מהלך כל החיים שבו האדם נמצא כאן.

"ימי חיינו שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה", הידיעות שכל אחד מאיתנו יודע, עיקר החיים זה לימוד התורה וקיום רצונו יתברך שמו, את הידיעות הללו יודע גם ילד אם הוא זכה, גם בחור וגם מבוגר, אבל הם עדיין שטחיות, האם הם אמיתיות - כן, אבל הם שטחיות. ידיעות הללו יש עומק, אוי לו לאדם שבגיל שבעים או שמונים, או רגע לפני יציאתו מן העולם, פתאום הוא יקלוט שעל אף שהוא חי בתוך עולמה של תורה, והיה בארון את כל הספרים האמיתיים שהסבירו את העומק הפנימי של החיים, אבל הוא היה עסוק עכשיו רק באיסור והיתר, הוא היה עסוק רק בחושן משפט, הוא היה עסוק רק בדיני ברכות. כל אחד כמובן צריך לייחד את עיקר זמנו לעמל התורה בהוויות אביו ורבו ושאר חלקי תורה, אבל חייב כל אדם באשר אדם לברר את מהות החיים הפנימית.

שמעתי סיפור לפני כשלושת רבעי שנה, הייתה אשה בת עשרים וחמש שרח"ל חלתה במחלה, שהיא חלתה במחלה היא התחילה להתמודד עם החיים הלא קלים, התחילה לדבר קצת עם אנשים, התחילו להסביר לה קצת את יסודי האמונה שבביל לחזק אותה, היא קמה וצעקה - למה אומרים לי את האמת רק שאני נמצאת בשערי מוות, למה לא אמרו לי את האמת כל החיים. אם זו האמת, וכי היא נכונה רק לאדם שחולה במחלה ונמצא במצב של סכנה גמורה, למה לחכות להגיע לאותו מקום, למה לא לחיות לכתחילה את החיים האמיתיים. אמונה זה לא פתרון לבעיות של אנשים במצוקה כלכלית, נפשית, גופנית, שנמצאים בסכנות. אמונה זה "צדיק באמונתו יחיה", הבחירה נתונה לכל אחד מאיתנו האם הוא מעמיד את חייו בקרן אורה, ששורשה אור האמונה, "אנכי ה' אלוקיך", מכוחה הוא עוסק בתורה, מכוחה הוא מקיים מצוות, אמונה בהירה במח ובלב. בחירה אמיתית לכל יחיד ויחיד האם הוא מעמיד את חייו בצורה הזו או לא, זו הייתה דרכי רבותינו אבות העולם כלשון הרמח"ל שהוזכר "גדולי החכמים והנביאים", זו הייתה דרכם ומהותם.

מתחילים בס"ד כפתח ראשון של תחילת נקודת הנידון.

יב) אמר השכל: אך מה שצריך לברר ראשונה, הוא ענין מציאות האדם והעבודה המוטלת עליו, לדעת מהו התכלית הנרצה בכל זאת.

אדם לעמל יולד, מהו העמל שהאדם צריך לעמול כאן בעולם, ולמה הקב"ה עשה שצריך עמל. כל אחד מאיתנו יש לו ילדים קטנים בבית ברוב המקרים, מי שאין לו שיזכה במהרה, כל פעם לפני שהבן שלו רוצה משהו וכי הוא אומר לו תעבוד אותי ואז אני יתן לך, יש לו תינוק בן שנתיים וצועק שהוא רוצה אוכל, וכי הוא אומר לו, אם תעזור לאמא במטבח אז אני יתן לך ארוחת צהריים. "בנים את לה' אלוהיכם" - אנו בנים של הקב"ה, מקרא מלא, למה הקב"ה לא נותן לנו כמו בנים, אם כבנים כרחם אב על בנים, אז וכי כולנו במדרגת עבדים, יש כמובן מדרגת עבד עליונה, משה רבינו, עבד נאמן קראת לו. הרי דרך האב לתת לבן שלו באופן טבעי יום יום שעה שעה, מגדלים בית, יש בתוכו ילדים, ונותנים להם יום יום שעה שעה, אחרי זה כמובן יש אכזבות אם הם לא עוזרים מספיק, אבל מעיקרא נותנים הכל. למה הקב"ה עשה שכל העבודה של האדם כאן בנויה בעמל.

יתר על כן, הקב"ה רוצה שנאהב אותו, רוצה שנירא אותו, למה החיים כל כך מורכבים וכל כך קשים, לשון הרמח"ל במסילת ישרים "מי הוא זה ששמח ושלם כאן בעולם", משהו שיושב כאן מרגיש שיש לו חיים קלים, חיים קלים כאן למישהו. נשאל את השאלה הכי קלה, תינוק ותינוקות שנמצאים בגן, החיים שם טובים או לא, עכשיו הייתה התחלת שנה, כל מי ששלח ילדים בהתחלה, כמה בכיות היה ביום הראשון, צרחות, זה מזכיר את קול השופר, גנוחי גניח ילולי יליל, ממש בכיות, למה כל כך הרבה צער, ילדים קטנים, למה כל כך הרבה מצטערים. הבל פיהם של תינוקות של בית רבן מה חטאו, בשלמא אדם גדול "אין צדיק אשר יעשה טוב בארץ ולא יחטא", נו, אולי זה תיקון לגלגול הקודם.

כמה צער יש בעולם, כמה יגיעה יש בעולם, כמה כאב, כמה סבל, כמה מורכבויות. כל אדם שמגדל בית בס"ד, המורכבות של הפרנסה, של הבריאות, של השלום בית, של החינוך, כל זה עוד לפני הרוחניות של החיים של עצמו, יש לו בעיה עם הראש כולל, יש לו בעיה עם כל מה שיש, כל אחד מה שצריך להסתדר. החיים מלאים במורכבויות, זה עוד לפני נבכי הנפש, וחיבוטי הנפש, וקשיים יותר פנימיים שבני אדם חווים. אנו מדברים בנתיים על הקשיים הסבירים שכל אדם עובר.

אם אדם יסתכל לרגע אחד מבחוץ על החיים, כמובן שיש הרבה מאד טוב בחיים, ויש הרבה דברים נעימים, אבל יש גם הרבה מאד דברים לא נעימים, החיים אצל רוב בני האדם מבוקר על לילה, אם נקח יום אחד, רוב הזמן, הרגשה של תענוג, של נועם, של שמחה, של רוממות. צאו לרחובה של עיר, בא נראה מה מרגישים רוב בני האדם רוב הזמן, והלוואי שבתוך בית המדרש רוב אלו שישבו יחיו בלהתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, והערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפינו. אזי רוב יומו של אדם על מה עובר, על תענוג או סבל, על שמחה או על התמודדות. עולם שבורא עולם ברא, מיליארדי בני אדם, ועם ישראל עצמו שהוא עשרות מיליונים לערך, רוב הזמן של רוב בני האדם, כמה סבל יש בו, כמה יגיעה יש בו, כמה טורח יש בו, כמה צער יש בו.

תחשבו רגע אחד, התחילה שנת הלימודים עכשיו בס"ד, כמה צער היה להורים בשביל להכניס את הילדים שלהם למוסדות, כל אחד מכיר מסתמא יותר ממקרה אחד, רק להכניס את הילדים למוסדות להתחלת השנה, לא מדברים מה יעבור עליו כל השנה כולה, שזו סוגיא ארוכה לעצמה, הטלפונים שהוא מקבל בבית, או המכתבים שהוא מקבל, וכן על זה הדרך. כמה התמודדות הייתה רק בשביל לפתוח שנה להורים, למנהלי המוסדות לפתוח את השנה, זו עוד שאלה מצד אחר. כמה סבל מונח בכל המהלך הזה שהאדם עמל. זה עוד לפני שאנו מדברים להיכנס לעמל תורה מבוקר עד לילה בתענית דיבור, בהתמסרות מוחלטת לעמלה של תורה שזו עיקר עבודת האדם ויגיעתו כאן בעולם.

על זה אומר כאן הרמח"ל שמה **"שצריך לברר ראשונה הוא ענין מציאות האדם והעבודה המוטלת עליו, לדעת מהו התכלית הנרצית בכל זאת"** - איך מסתכלים נכון על החיים שכל אחד מאיתנו עובר. שהיינו עוד ילדים קטנים היה נראה לנו שהחיים זה משחקים ופה ושם צריך להסתדר עם המלמד ועם ההורים, צריך להסתדר עם ההורים. אבל שהאדם גודל קצת, בגיל יותר מבוגר, הוא פתאום קולט שהחיים הרבה יותר מורכבים מזה. יש הרבה בני אדם שבאמת לא קולטים זאת, שנה שנתיים אחרי החתונה הוא מתגרשים, הם חושבים שזה שני ילדים בגן שצריכים להסתדר. אבל החיים הרי הרבה יותר מורכבים מזה, אם אין לאדם **בהירות של הסתכלות** איך לראות את החיים, איך לראות את העומק של החיים, הוא בעצם, כפתגם בני האדם "גוררים את העגלה של החיים עד שמגיעים לקבר". אבל צורת האמיתית של החיים, בהירות אמיתית, חיה, מול העיניים, מהי ההנהגה שהקב"ה מנהיג את העולם, מהי העבודה המוטלת על האדם, ואז כל ההתמודדויות שאנו מתמודדים, מתמודדים איתם מתוך אותה בהירות עליונה שממנה מכוונים את כל סדר החיים, כמובן יש עליות ויש מורדות, אבל יש צורה פנימית לחיים, איך מתמודדים עם החיים שבורא עולם נתן בס"ד.

ש. עדיין רוצים להבין את הטענה שהרב דיבר עלייה, היכן הבנים אתם לה' אלוקיכם.

ת. העבודה שלנו בעומק היא למדרגה שנקראת בנים אתם, שהאדם מרגיש באמת בן לקב"ה, על זה אומר רשב"י את הגמ' הידועה במסכת ברכות בדף ל"ה, "זכה מלאכתו נעשית ע"י אחרים", וכל העמל של האדם מהו, להגיע למקום שהוא באמת מרגיש, באמת באמת באמת, בנים אתם לה' אלוקיכם, ומי שנמצא שם, מלאכתו נעשית ע"י אחרים. כל עבודתנו וכל עמלנו זה להגיע לאותו עומק של חיים, כמילים זה נכון, אבל להגיע לאותו עומק...

ש. הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם.

ת. שהרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם, כל דבר שמסתכלים עליו, ניתן את הדוגמא שהזכרתם עכשיו, ר' ישמעאל אומר חורשים בשעת חרישה, זורעים בשעת זריעה, קוצרים בשעת קצירה, רשב"י אומר תורה מה תהא עליה, אז מהי הדרך האמיתית, הכל או כמו ר"י או כמו רשב"י, כמה זמן, ניתן דוגמא, הרמב"ם בהל' ת"ת שמביא את הדין להלכה למעשה, נפסק להלכה כר' ישמעאל ולא כרשב"י, הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם, הר"מ מביא בפ"א את הדין של לעולם ישלש אדם את זמנו שליש במקרא שליש במשנה ושלש בתלמוד, הגמ' במסכת קידושין, שליש שליש שליש אבל מה עם הזמן שצריך לעבוד כמו ר"י, אז אין לו שליש שליש, אלא כוונת הדברים כמו שאומר הרמב"ם שאחרי שהורדנו את הזמן שצריך לפרנסתו עכשיו נשאר לו שליש שליש שליש, אז הרמב"ם אומר דוגמא, כמה זמן הוא עמל לפרנסתו, שלוש שעות אומר הרמב"ם ונשאר לו תשע, אז מה כתוב בדברי הרמב"ם, שכתוב בדברי ר"י שחורשים בשעת חרישה וכו', בא נצא לבני דורנו ששומעים שהלכה כר"י איך הם תופסים שהלכה כמו ר"י, מצאת החמה עד צאת הנשמה, זו לא הלכה כר"י, הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם, כלומר הם עשו כרשב"י בלי שום עבודה, כל מלאכתו נעשית ע"י אחרים זה רשב"י, עובדים, אבל כמה זמן. והעומק, המדרגה שהאדם מרגיש בנים אתם לה' אלוקיכם יש בה עומק, ועוד עומק ועוד עומק, ככל שהעומק הזה מתגלה יותר הוא פחות עוסק במלאכתו. אין כאן או השגה של בן או בלי השגה, כל אחד מאיתנו ברור שאם יש לו נשמת ישראל פעם בחיים הוא הרגיש שהוא בן לקב"ה. ניתן את הדוגמא שמזכירים, בראש השנה, אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים כרחם אב על בנים, אפשר לומר זאת כצפופי עופות בעלמא, אבל בשנה שהאדם אומר אם כבנים מה הוא צריך להרגיש, לנסות להרגיש באמת שהוא בן לקב"ה, כפי השיעור שהוא מרגיש בן כך הוא צריך פחות עבודה ומלאכה. כמה שהוא מרגיש, כך היחס, אז אין כאן או לא, אלא יחסיות וחלקיה.

שאלו מה לעשות עם האשה והילדים, זו שאלה מורכבת על כלל כל מציאות החיים, כי החיים הם שמדרגת האדם יכולה להיות אחת ומדרגת רעיותו מדרגה שונה, לפעמים פחות ממנו, ולפעמים גם יותר ממנו, זו שאלה יסודית בכלל כל הנהגת האדם בביתו שיש שני מדרגות בין בני אדם איך מנהלים חיים בתוך בית, זו שאלה מורכבת מאד. יתר על כן אפילו אם ההורים נמצאים באופן אחד, שיש ילדים מתבגרים החיים יוצרים צורה שונה שיש מדרגה נוספת. ובעומק זה חכמה ואינה מלאכה והרבה ס"ד, ולולי ששכינה ביניהם אי אפשר באמת להגיע למקום הנכון של החיים, אפשר להשתדל, אבל זה תמיד ללכת על הגבול הדק ולבכות לפניו יתברך שמו, ואם יזכה ששכינה ביניהם הוא יזכה לנהוג בקו הנכון.

ש.

ת. ודאי שיש מקום לדבריהם כלשון הגמ' שאומרת בסוכה ועוד, ראוי שתשרה עליהם שכינה אלא שאין דורם זכאי, ישנה הבחנה שאפילו אם האדם עצמו בהבחנה אחת אבל אם הדור, או בלשונכם שהזכרתם ההנהגה הכללית היא שונה אז הוא צריך לצרף את עצמו להנהגה הכללית. אבל רשב"י יוכיח שמעט עשו כרשב"י וכן הצליחו, אז מוכח שבתוך העולם דידן יש גם הנהגה שונה ליחידים, לא לכלל, רבים עשו כרשב"י ולא עלתה בידם, אבל ליחידים יש כזו הנהגה. אזי מוכרח שיש הנהגה כללית ויש הנהגה פרטית. בלשון אחרת זה נקרא השגחה כללית והשגחה פרטית, מה שאמרתם זה נכון מדין השגחה כללית, אבל מדין השגחה פרטית כמו שהאריך הרמב"ם במורה נבוכים פרק נ"א, נ"ב, נ"ג, שכל מדרגתם הצדיקים נמדדת לפי דבקותם בבוא וכפי כך השגחתם, וזה המעט שעשו כרשב"י ועלתה בידם, אז יש דרך של הנהגה כללית, ושהאדם עמל בתורה וקיום המצוות ודבק באמונתו יתברך שמו, אז חל עליו כפי השיעור הזה מידת ההשגחה הפרטית, ואז כהשגחה פרטית הוא כן יכול לצאת ממדרגת ההשתדלות, כמה, כפי שיעור אמונתו כמו שהזכר.

ש. איך מגיעים להרגשה הזו של בן.

ת. למדני כל התורה כולה על רגל אחת, בלשון קצרה עד למאד, האדם בנוי ממח ולב, ראשית צריך שהידיעות יהיו ברורות במח באופן שלם לפי מדרגתו שלו שיהיה וידעת היום, לאחר מכן צריך והשבת אל לבבך, שזה בנוי מב' חלקים, מחלק אחד של שינון יסודי האמונה בפה ומחשבה מתוך עומק של מחשבה ועומק של הרגשה יום יום, מדגישים יום יום, אבל מאידך על

מנת שהדברים יהיו יכולים להיות מושבים אל הלב צריך וטהר לבנו לעבדך באמת, לכל אחד מאיתנו יש את עבודת הלב, ובלשון אחרת אלו הם המידות רעות שנמצאות בלב, וכל זמן שהאדם לא מטהר את לבבו אז כמה שהוא ינסה לקיים וידעת היום והשבת אל לבבך, הלב הערל כמעט ולא קולט דברים, לא שאינו קולט כלל, אלא כמעט ולא קולט דברים, על מנת שהדברים ייעשו באופן השלם, מחד הוא מחדד את הדברים במוחו ומשיבם ללבבו, אבל מאידך הוא חייב לטהר את הלב במקביל, כל אדם צריך לעמול להכיר את נפשו, את חלקי מידותיו הרעים, לזככם לטהרם ולצרפם, ואז מחד יש לו קיום של טהרת הלב ומאידך יש לו ידיעת המח, יש לו את העשה טוב התבוננות במח שהוא משיב אותה אל הלב, סור מרע של המידות רעות שנמצאות בליבו של האדם, ששניהם מצטרפים גם יחד הרי שהרבה יותר קרוב לו לאדם להשיב את הדברים מן המח אל הלב. כל זה כמובן בצירוף לתפלה מעומקא דליבא באמת שהקב"ה יזכה אותו, כי תחילתו עבודה וסופו מתנה כמ"ש הרמח"ל בסוף מסילת ישרים. אי אפשר בעומק להשיג כאן בבריאה שום דבר לולא שהוא ניתן במתנה, תחילתו עבודה וסופו מתנה, תחילתו יגיעה וסופו גמול, החיים בנויים באופן של עמל, אבל למעשה, איך משיגים כל דבר, מתנה ממנו יתברך שמו. שאדם פועל בצורה הנכונה, ופונה אליו יתברך שמו מעומקא דליבא, לכשירצה הבורא יתברך שמו הוא יתן לו באמת את המתנה, ושורש כל המתנות כולם היא האמונה בו יתברך שמו, ומשם קבלת התורה באמת.

ש.

ת. התשובה של צדיק ורע לו רשע וטוב לו לא נתבארה כאן, זה יתבאר בהמשך הספר. ובלשון קצרה מאד, אחד מהיסודות המוסדיים של דעת תבונות, וביתר דיוק זה היסוד המוסד, שיש שני צורות של הנהגות הקב"ה בעולם, הנהגת הייחוד והנהגת המשפט, הנהגת המשפט זה מה שאנו מבינים, הנהגת הייחוד זה מה שהוא מנהיג לפי הבנתו שלו שלמעלה מהבנתנו שלנו, אנו צריכים להיות דבוקים בשתי הנהגות, לכן מחד הקב"ה מנהיג את עולמו בדברים שאפשר להבין, מאידך הוא מנהיג את עולמו בדברים שאי אפשר להבין, זה לא במקרה, מדגישים מאד, זה לא במקרה, החלק שאפשר להבין זה על מנת שהשכל ישיג, החלק שאי אפשר להבין זה הכלי שהקב"ה נתן לנו שדרכו נאמין בו. הקב"ה כביכול יכל לעשות שהכל יהיה מושג או שהכל לא יהיה מושג, כביכול הקב"ה לא עשה כך אלא ברא את העולם באופן שחלקו מושג וחלקו בלתי מושג, החלק המושג הוא על מנת שהשכל ישיג אותו, החלק הבלתי מושג זה הכלי שהקב"ה נתן בעולם בכדי שנגיע לאמונה השלם. וצדיק ורע לו ורשע וטוב לו, למ"ד שאומר שזה צדיק בן צדיק ורשע בן רשע זו תשובה אחרת, למ"ד שלא ניתנה לו תשובה, זה גופא מה שהקב"ה מנהיג את עולמו שזה יהיה לנו האופן להגיע לנקודת האמונה של הנהגת הייחוד שלמעלה מהנהגת המשפט. ולכן בעומק הבריאה בנויה בשני הנהגות, ומצידנו אנו מעמידים את שני הכלים, החלק המושג אנו מעמידים כלי של שכל, החלק הבלתי מושג כלי של אמונה. זה לא במקרה, אלא לכתחילה כך נבראה הבריאה שיהיה כלי לאמונה.

- [ספר דעת תבונות] 1]

Source: <https://bilvavi.net/shiur/002-הקדמה-ז-יא/bilvavi.net/shiur>

Links

[1] <https://bilvavi.net/daas.tevunos>